

УДК338.242.4(330.15)

ГАЗУДА М.В.

к.е.н., доцент, кафедра економіки підприємства,
менеджменту та логістики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ Т А ВИБІР МОДЕЛЕЙ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Життєздатність людства на протязі всього свого існування базується на споживанні природних ресурсів. Природне середовище, при цьому, виступає територіальним базисом і формує зовнішні умови для розвитку соціуму, сили природи як складова продуктивних сил (*фактор виробництва*) використовуються як засоби виробництва, а сукупність природних ресурсів в економічній системі, є предметами споживання або праці, які забезпечують задоволення потреб людства, в першу чергу фізіологічних.

Особливо гостро стоїть питання рівня споживання і наявності запасів енергетичних ресурсів, адже потреба в них зростає постійно. Збільшуються виробничі потужності, зростає кількість транспорту, підвищується інтенсивність життя, і взагалі людство нарощує темпи економічного, науково-технічного, соціального розвитку, що потребує усвідомлення необхідності формування нових підходів до споживання природних ресурсів, пошуку ефективних моделей та механізмів управління.

Не зупиняючи увагу на загальноприйнятій класифікації природних ресурсів [1, с. 48], доцільним, на нашу думку, було б розділити напрямки досліджень за видами ресурсів, що дасть змогу проаналізувати особливості управління щодо їх використання і відновлення.

При цьому зауважимо, що:

1. Проблема використання *невичерпних природних ресурсів*, на перший погляд, є найменш гострою, оскільки вони є загальнодоступними, ефективними й необмеженими у використанні, потребують більш широкого освоєння та нарощування об'ємів споживання, і водночас вимагають глибокого аналізу на вплив та порушення балансу в природному середовищі, який може призвести до екологічних катастроф. Скажімо, гідроспорази впливають на розвиток водної біосфери, використання сонячної енергії можливо призведе до кліматичних змін, освоєння вітрової енергії очевидно відобразиться на атмосферних процесах, тому непорушність та відновлення природного балансу - мають бути основними принципами використання невичерпних природних ресурсів.

2. Найбільш гостро стоїть проблема використання *вичерпних природних ресурсів*, які поділяють на *відновлювальні* й *невідновлювальні*. Важливим у цьому напрямку є формування національних підходів та принципів споживання в контексті реалізації «стратегії сталого розвитку» [2, с. 48].

Основними завданнями, що до збереження та відновлення природних ресурсів, які необхідно вирішити суспільству на даному етапі є:

Розділ 5. Специфіка розвитку регіональної економіки

- збільшення використання невичерпних природних ресурсів, не порушуючи при цьому, балансу в природних та екологічних системах;
- максимально можливе обмеження використання вичерпних невідновлювальних природних ресурсів з метою їх збереження для майбутніх поколінь;
- збалансування рівня використання відновлювальних природних ресурсів з відтворювальними можливостями природного середовища;
- формування та використання механізмів управління які унеможливають зловживання в сфері природокористування, а їх дотримання буде надавати перевагу економічним суб'єктам;
- підвищення морально-етичних норм та свідомості суб'єктів економічної діяльності, з метою зменшення споживання в першу чергу товарів, що знаходяться за межею фізіологічних і духовних потреб людини.

Необхідність збалансування відтворювальних природних процесів з нормами споживання, спонукає автора до визначення і використання категорії «*відтворювальне природокористування*», що означає – управління і користування відновлювальними природними ресурсами в межах їх відтворювальних можливостей, з метою їх збереження та нагромадження. По своїй суті *відтворювальне природокористування* – це особливий механізм споживання природних благ, який забезпечить нарощування темпів споживання за рахунок випереджувального зростання як самих благ, так і їх відтворювальних можливостей. При цьому, важливо наголосити, що чим більшою буде різниця між відновленням і споживанням тим ефективнішими стануть процеси нагромадження і відтворення, а в подальшому і споживання.

Отже, раціональне використання відновлювальних природних ресурсів, подальше зростання їх споживання, може забезпечити запропонований «*механізм відтворювального природокористування*», реальність реалізації якого, можливо лежить в площині дискусії, адже, і «концепцію сталого розвитку», деякі науковці вважають утопією [3, с. 714] але, все що буде зроблено в напрямку забезпечення раціонального природокористування, якщо навіть кінцева мета і не буде досягнута, слід розцінювати як позитивні зрушення в соціально-економічному розвитку суспільства, що сприятиме подальшому гармонійному розвитку.

Перелік використаних джерел:

1. Данилишин Б. М. Економіка природокористування: [підручник] / Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян. – К.: «Кондор», 2009. – 465 с.
2. Пономаренко В. «Проблема 2033» [Електронний ресурс] / В. Пономаренко – Режим доступу: <http://www.apocalipsys.org.ua/2008/09/06/lydi-i-oleni-budem-li-my-umnee/>.
3. Мельник Л. Г. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: [підручник] / За заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника та к.е.н., проф. М. К. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 759 с.

інформативно — комунікативні відносини, тощо) і той який іде назовні (взаємовідносини з партнерами, конкурентами, владними структурами; фінансові та інформаційні потоки; різні природні явища). З усього вище сказаного випливає, що поняття цілковитої безпеки є утопічним явищем, тобто досягнути такого стану можливо лише на короткий термін, але і він буде відносним, оскільки постійно є вірогідність раптового виникнення будь-якої загрози.

Для більш вичерпного і конкретизованого визначення ситуації, яка характеризується нестабільним перебігом подій, обставинами, що можуть призвести до критичного зниження рівня безпеки ми пропонуємо застосовувати такий термін як «*дестабілізуючий фактор*». Дестабілізуючий фактор – це рушійна сила, яка призводить до втрати стійкості та стабільності будь-якого процесу, в нашому випадку – це порушення злагодженої динаміки функціонування підприємства. Вплив дестабілізуючих факторів спричиняє виникнення загрози, яка знижує рівень безпеки.

Будь-які дії по забезпеченню безпеки системи повинні бути представлені в рамках двох достатньо незалежних стратегій: реактивної і превентивної. Реактивний підхід, по своїй природі надзвичайно затратний і небезпечний, оскільки спочатку уможливило реалізацію загрози і тільки потім реакцію системи [1]. Превентивна стратегія передбачає проведення роботи по забезпеченню безпеки підприємства на етапі, коли загроза ще не виникла. При наявності напрацьованих способів і методів реагування на загрози, є велика вірогідність уникнення критичного зниження рівня безпеки.

Методи і засоби протидії загрозам дещо відрізняються за характеристикою, але по суті всі вони направлені на захист основних ресурсів підприємства. На нашу думку при наявності власної служби безпеки набагато ефективніше буде організований не лише безпосередній захист, а й завчасне здійснення й нейтралізацію загроз. В таблиці 1 нами визначено основні сектори забезпечення безпеки та сукупність превентивних дій, які доцільно здійснювати з метою зниження ймовірності реалізації загроз.

Таблиця 1. Забезпечення захисту основних ресурсів підприємства.

Назва сектору охорони	Необхідні заходи для зниження рівня загроз
Кадри	Проводиться ретельний підбір кадрів, особливо на керівні посади (збір інформації про потенційних співробітників, їх тестування на предмет відповідності посаді). Проводиться робота з персоналом на предмет збереження комерційної таємниці. При необхідності працівники фірми та члени їх родин забезпечуються охороною.
Інфраструктура та технічні засоби	Підприємство знаходиться на окремій території, яка обнесена огорожею, цілодобово охороняється по периметру, діє контрольно-пропускний режим. Працівники охорони мають всі необхідні технічні засоби охорони (спецодяг, зброя, рація). Транспортні та інші технічні засоби мають спеціально відведене і

розвитку – зuboжіння для всіх; екологія без права на дію є частиною системи закріпачення; права на дію без екології – шлях до колективного знищення, яке однаковою мірою стосується всіх.

Новий потужний імпульс для поширення поняття «сталий розвиток» дала представницька конференція ООН з проблем довкілля та розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), яку нерідко називають «самітом Землі», «світовим самітом», «самітом у Ріо». У червні 1997 р. у Нью-Йорку відбулася 19 спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН із проблем довкілля та сталого розвитку, на якій констатувався факт незадовільного виконання рекомендацій «Ріо-92» більшістю держав світу (передусім через юридично необов'язковий характер документів Ріо-92, недостатній загальний рівень екологічної свідомості та культури, а також нестачу в багатьох країнах необхідних економічних та технічних ресурсів).

Відмічене вище дає підстави зацентувати особливу увагу на розвитку сільських територій, оскільки їх специфіка значною мірою визначається їх природним складником. При цьому слушно зауважують науковці [2, с. 35; 3, с. 28], що природу неможливо сегментувати, вона є неподільною, але коли ми вживаємо словосполучення «сільське природне середовище», то маємо на увазі той факт, що воно складає 80 % загальної території країни, на якій розташовано 28,6 тис. населених пунктів і мешкає 32,3 % населення.

Світове співтовариство визнало, що збалансований розвиток в цілому, й сільських територій, зокрема повинен стати пріоритетним питанням порядку денного міжнародного співробітництва. Загальновизнаним є розуміння збалансованого розвитку, як гармонійного поєднання економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Лише досягнення збалансованості між ними забезпечить можливість переходу до такого суспільного розвитку, який не виснажуватиме природні та людські ресурси, сільські й міські території, а тому матиме можливість тривати досить довго.

Перелік використаних джерел:

1. Екологічна енциклопедія : У 3 т. / Головн. ред. А. В. Толстоухов та ін. – К. : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2008. – Т. 3: О-Я. – 472 с.
2. Томіч І. Наше неоціненне багатство/ І. Томіч//Віче. – 2003. - № 5. – С.31-35.
3. Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій: Матеріали до Сьомих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 9-10 листопада 2005 року. – К.: УААН ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. – 83 с.